

Da proslavimo veliko delo tega velikega moza, smo se zbrali tudi mi slovenski učitelji k današnjemu zborovanju.

S tem dnevom je nastopila nova doba avstr. ljudskemu šolstvu. Ni moj namen, da bi govoril dalje o lepem razvoju in velikanskem napredku ljudskega šolstva med avstrijskimi narodi sploh in o nas Slovenceh posebej, saj bodeta to gotovo storila slavnostna govornika.

Kakšno stališče so zavzele klerikalne stranke med vsemi avstrijskimi narodi napram novemu šolskemu zakonu? Kratko povedano: sovražno! Rimski papež je prvi zlomil palico nad njim ter ga proklel. Slovenska duhovščina je grmela z lec proti šolskemu in drugim osnovnim zakonom ter klicala svojim vernim ovčičem: „S tega sv. kraja vas odvežem pokorščine do teh postav.“ (Res je!)

Kakor so bili od začetka, tako so še sedaj naši klerikalci nasprotniki šolskemu zakonu, in sicer iz enega in edinega vzroka, ker se je z njim odprla pot k izobrazbi in omiki, pot h kulturi v najubožnejšo kočjo. Vedo pa, da izobraženo ljudstvo začne misliti s svojo glavo in kjer se zgodi to, odklenka klerikalnemu paševanju. Nasprotniki so šolskemu zakonu, ker temelji na svobodni in napredni podlagi, ker so sovražniki vsemu, kar se imenuje svobodno in napredno. (Tako je!)

Kričeč zgled te trditve je dejstvo, s koliko brezmejno strastjo in vehemenco preganjajo na Kranjskem klerikalci narodno in napredno učiteljsko združeno v „Zavezi“. A motijo se, če mislijo, da bomo upognili svoje tilnike. Mi ostanemo trdni in zvesti svojemu prepričanju, prosim Vas le, dragi tovariši in mile tovarišice, ki stanujete v tem oziru v srečnejših slovenskih kronovinah, V a š e m o r a l n e p o m o č i!

Povzdignimo danes skupen glas, ki naj odmeva širom naše domovine, pa tudi tja gori v višje kroge, da najodločnejše protestujemo proti nezaslišani persekuciji narodnega in naprednega učiteljskega na Kranjskem. (Ploskanje.)

Vsem, ki ste prihiteli od vseh strani slov. zemlje k XXI. glavni skupščini, moj presrčen pozdrav!

„Dobro došli!“ kličem tudi vsem dragim in milim gostom neučiteljem, ki ste prišli k našemu zborovanju. S tem kažete simpatije našemu stanu; Vaša navzočnost nam pa tudi izpričuje, da veste ceniti veliki pomen in važnost ljudskega šolstva posebno za slovenski narod in da vam je na srečo njegov napredok in krepak razvoj. (Burno ploskajte.)

Prav posebno me pa veseli, da imamo tudi letos med seboj vrle zastopnike vzornega češkega in poljskega učiteljskega. (Burno, dolgotrajno ploskanje.) Meni se vidijo obiski in sestanki ljudskega učiteljskega raznih slovanskih narodov prav pomenljivi in važni. Ni dolgo tega, da smo se poznali le po deželah, po duhu in srečo smo si bili tuji. V zadnjih letih se je obrnilo to na bolje. Začeli smo učitelji slovanskih narodov prirejati sestanke; vrše se medsebojni obiski in tu se spoznavamo bolj in bolj. S tem polagamo temelj slovanski vzajemnosti, in kdo lahko stori več za njo, nego ljudski učite j? Želeč, da bi bili naši poseti vedno pogostejši in udeležba pri njih vedno večja, kličem vam, dragi slovanski bratje in

bilo, da bi katera koleginja poizkusila rešiti to vprašanje pri eni prihodnjih konferenc.

Na vsak način pa bi bilo prav, ako bi se učiteljice ne izogibale stika z narodom, ako bi ostajale v občini tudi ob šole prostih dneh; res, da ni to posebno prijetno, dokler se človek temu ne privadi, a koristno in potrebno je posebno tudi glede širjenja smisla za snago med narod.

Sklepam in predlagam, da sprejme konferenca sledeče resolucije:

1. Politiška oblast naj se obrne do županstev, da ji redno poročajo o stanju in odstranjenju zaprek z ozirom na snago in zdravje.

2. Za pravilno napravljene greznice in gnojšča naj vlada podeljuje male podpore, nagrade ubožnejšim lastnikom hiš in kmetom.

3. Za odstranitev večjih zdravstvenih zaprek (nesnag) naj podeljuje vlada občinam podpore.

Vlada naj predloži deželnemu zboru zakonski načrt stavbenega in zdravstveno-policijskega reda za občine. V ta namen naj poprej skliče enketo, v katero naj pozove tudi nekaj učiteljev.

bratje po zvanju, navdušeni: Na zdar! Živeli! (Ponovno burno ploskanje.)

Veseli me tudi, da imam priliko pozdravljati v naši sredi zastopnike vrle slovenske akademiške mladine. (Ploskanje.) Z roko v roki hočemo skupno delovati med narodom za njega moralni in materialni prospek. Kličem vam: Živeli! (Ploskanje.)

S tem otvarjam XXI. glavno skupščino „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Po predsednikovem nagovoru so skupščino pozdravili razni zastopniki, in sicer najprej v imenu mariborskega okr. učiteljskega društva tov. Avgust Požegar, poudarjajoč, da ni bilo mogoče pozdraviti došlo učiteljsko tako, kakor bi želeli, zakaj mesto se nahaja na skrajni periferiji, kjer vlada naduti sosed Nemec. Svoj govor je osnoval na imenu kraja, kjer zborujemo. Mar—i—bor.

Tov. Jos. Černy prinaša pozdrave 8000 čeških tovarišev, tov. St. Nowak pozdravlja v imenu poljske učiteljske zveze, a tov. M. Hajný iz Moravske zagotavlja slovensko učiteljsko, da tudi njemu zasije lepše solnce, ker uči zgodovina, da naravnim zakonom ni moči staviti zaprek.

Dr. Žerjav pozdravlja zbrano učiteljsko v imenu narodno-napredne stranke slovenske, ki bo morala poseči tudi po najskrajnejšem sredstvu, da pribori učiteljsko ugodnejše stališče. — Dr. V. Kukovec je izvajal, da zborovanja „Zaveze avstr. jugoslov. učiteljskega društva“ zbuja v našem javnem življenju od leta do leta večjo pozornost. Vaša organizacija si je izvojevala ugled, ki se ga po pravičnem veseli učiteljsko, ki vidi v združitvi najboljšo orožje v boju za svoj dostojen obstanek. Akoravno je pa vaša zveza samo stanovska organizacija, veseli smo te tudi izven nje stoječi činitelji, ki nam je napredok našega naroda pri srcu. Dobra šola in dobro učiteljsko nam je jamstvo za dvigavanje ljudstva v prosveti in gospodarstvu. Narodna stranka na Štajerskem, v katere imenu mi je čast vaše zborovanje pozdraviti, je po svojem programu in po svojih dejanjih bila dosedaj zaščitnica šole in učiteljske; nikdar se ni obotavljala to javno priznati ter bo ostala na istem stališču v bodoče. Vse to pa brez vsakih drugih ozirov, temveč le iz trdnega prepričanja, da narodna korist zahteva bujno se razvijajoče šolstvo in zadovoljno učiteljsko. Da bomo z združenimi močmi na polju šolstva napredovali, je pa v veliki meri odvisno od medsebojnega zaupanja in trdnih stikov. V tem slučaju bodo vsi odločujoči činitelji morali izprevideti, da naši napor niso umetni in ne koristolovni, ampak smotreni. V neugodnem času, ko so gotovi krogi začeli sistematično poniževati našo narodno šolo in učiteljsko, je živahno delovanje vaše zveze tem bolj potrebno in bo to činitelj, ki bodo vaše težnje zastopali v zakonodajnih zastopih, opora v njihovem delu. Naša šola ne sme trpeti škode, našemu učiteljsko se ne sme kratiiti dostojna eksistenca, to geslo bomo morali, kakor vse kaže, ravno v najbližji bodočnosti vztrajno poudarjati. Kar se moje osebe tiče, ne morem misliti, da bi moglo učiteljsko o mojih nazorih in smotrih glede šolstva biti v dvomu, ker si nismo tuje. Kličem vam torej, delajmo neprestano za procvit našega slovenskega šolstva! — Dr. I. Srnc nazdravlja došlemu učiteljsko in gostom v imenu mariborskega slovenskega prebivalstva, a koleginja I. Mehetova prinaša pozdrave ruskega učiteljskega v upanju, da pohiti tudi slovensko učiteljsko na ruka tla, kakor so letos dohajali ruski učitelji na Slovensko. — Akademik I. Weixl pozdravlja v imenu slovenskega radikalnega dijaštva in tov. Pesek v imenu „Zveze slovenskih štaj. izobraževalnih društev“.

Po pozdravih je govoril najprej prof. dr. Ljudevit Pivko o štiridesetletnici državnega šolskega zakona. Njegov govor priobčimo prihodnjic v celoti. — Za njim je razpravljalo o istem predmetu tov. Engelbert G. Angl. Tudi njegov govor objavi naš list v celoti. Predsednik tov. L. Jelenc zahvali oba poročevalca za referat ter zaključil glavno zborovanje ob eni uri. * * *

Omeniti moramo, da je skupščinarje pred glavnim zborovanjem v dolerjih prostorih „Narodnega doma“ v imenu pripravjalnega odbora pozdravil tov. Davorin Lesjak. Štajerske tovarišice pa so delile med zborovalce lepe dehteče šopke. Hvala jim za ljubeznivo pozornost!

Konstituiranje upravnega odbora.

Takoj po glavnem zborovanju se je sešel upravni odbor na sejo, kjer se je sestavil tako-le: predsednik: L. Jelenc; I. podpredsednik: Anton Berginec; II. podpredsednik: Anton Gnus; I. tajnik: Andrej Rapè; njegova namestnica: Iva Sabadinova; blagajnik: Fran Luznar; njegov namestnik: Vilibald Rus. — V upravnem odboru sta razen že zadnjih navedenih upravnih odbornikov tudi še ravnatelj M. J. Nerat ter tov. E. Gangl kot urednika „Zaveznih listov“.

Upravni odbor je izrekel zahvalo tovarišu Francu Kocbeku, ki je bil član odbora od ustanovitve „Zaveze“ ter je ves čas deloval z vneom in uspehom za koristi učiteljskega.

Banket.

Na okusno prirejenem banketu je govoril prvo besedo tov. Jelenc, ki je nazdravil mariborskim Slovincem. Zahvalil se je za napolitico dr. Rosina, ki je izrekel željo, da naj „Zaveza“ zopet pride v Maribor, kjer zboruje danes že tretjič. — Tov. Janko Likar govori o razmerah kakršne vladajo sedaj zlasti na Kranjskem, ter želi pomoči slovenskega učiteljskega. To mu obljubi tov. Jos. Černy, ki lepo govori o kulturni moči učiteljskega. — Tov. Avg. Požegar napije predsedniku in njegovim marljivim sotrudnikom ter vsemu ostalemu občinstvu. — Tov. M. Hajný dviga časo na zdravje slovenskim učiteljicam, tov. Lovro Perko pa se spominja v vznesenih besedah tov. Nerata, ki mu napravijo vsi prisotni presrečno ovacijo.

Razstanek.

Skupščinarji so se začeli razhajati. Nekateri so šli na planinske izlete, kakor so bili označeni v našem listu, večina pa se je vrnila domov — na delo med ljudstvo!

Brzjavnin in pismeni pozdravi.

Braslovce: Osebo zadržan pozdravlja in želi mnogo uspeha

Korun,

podpredsednik eksekutive narodno-radikalnega dijaštva.

Dornberg: Bolan. Nemogoče priti. Pozdravljam. Živeli! Vodopivec.

Kragujevac (Srbija): Tisoč srčnih pozdravov vsem zborovalcem, zlasti pa Dimniku, Ganglu, Režku, Jelencu, Žegi, Černemu, Šustru, Hajnemu pošilja vsekdar vsem vdani Jovan P. Jovanović.

Krapina: Naprednemu slovenskemu učiteljsko pošiljamo iskrene pozdrave v trdnem prepričanju, da pod nikakim pogojem ne zapusti zastave napredka!

Odposlanstvo mesta Ljubljane na Gajeve slavnosti:

Hribar, Mayer, dr. Novak, dr. Švigelj, Janko Bleiweis.

Ljubljana: Pozdravljamo Vaš parlament, ker visoko cenimo delo učiteljskega v šoli in izven šole, posebno na gospodarskem polju.

Zveza slovenskih zadržug.

Polšnik: Vsem cenjenim zborovalcem XXI. glavne skupščine naše „Zaveze“ najpresrečneje pozdrave! Živeli!

So možje med nami še čuječi!

Je med nami še delavnih mož!

Ti ne dādo roke slepi sreči,

in če prav vihti se ostri nož!

Mi korakamo po svoje

mirno pot naprej naprej!

Jasno, vedro čelo moje

bilo je in bo poslej!

Zaostali Vekoslav Lilija.

Sežana: Neustrašeno naprej po začrtani poti! Pozdravi! Učitelji-vojaki.

Spljet: Savez dalmatinskih učitelja pozdravlja skupščino, želeč joj sretan uspeh.

Tolmin: Kot delegat, žal, zadržan. V duhu z vami. Imenom tolminskega učiteljskega iskrene pozdrave! Kutin, Kašca.

Volčji vrh: Zbranim kolegialen pozdrav. Živela organizacija!

Armin Gradišnik.

Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor najsrdačnije pozdravlja dišne članove slavne skupščine uz vručo željo, da im rad bude na diku i ponos. Živili!

Martinović, predsednik.

Zagreb: Skupščino pozdravlja i želi uspešan rad!

Kirin,

predsednik „Saveza hrvatskih učiteljskih društava“.

Zagreb: Srdačno pozdravljamo slovensku braću i njihove češke i poljske goste! Sretan uspeh! Živeli! Na zdar!

Uredništvo „Napredka“: Basariček, Trstenjak.

Žalec: Zaradi bolezni svoje žene zadržan se udeležiti najiminennejšega praznika zavednega slovenskega učiteljskega, kličem vsem zbranim: Vztrajajmo pri težavnem delu za mili naš rod in zmaga bo naša!

Petriček.

Za učiteljske!

„Slovenskemu učitelju“ in „Slovincu“.

Če vam je že vedno na jeziku vera, in udrihajo gospodje katoliški filozofi po učiteljsko, da je brezversko; če pojejo, da naše učiteljsko kot tako ni za vzgojevalca mladine in naroda na mestu; če se upate govoriti o krščanskem prepričanju — zapojemo vam tudi mi pesem, kako morajo še celo javno vzgajati mladino vaši ljudje, ki na vsakem shodu udarjajo po brezverskem učiteljsko, ki govore o krščanskem prepričanju, ga pogrešajo pri drugih, prirejšajo shode slovenskega katoliškega dijaštva, snujejo izobraževalna društva v krščanskem smislu, pišejo mladinske liste in mladino izobražujejo — za vero in krščansko prepričanje — a sami nimajo niti trohnice vere v katolicizem, nimajo niti trohnice vere v Boga, ki pravi o njem, da ga hoče vreči učiteljsko iz šole.

„V tvojem sreću ni Boga!“ Sveta so načela „Mladosti“ marsikateremu katoliškemu mladeniču. Vneto poslušajo govornika, ki snuje katoliško izobraževalno društvo naše ljudstvo, mladeniči in mladenke — vse mu verujejo, in polno ogorčenja nad razkritjem, ki mu ga je napravil govornik o našem brezverskem učiteljsko, bi rado klicalo: „Križaj ga v znamenju krščanske ljubezni!“ In ko snuje isti katoliški antikrist telovadno društvo, tedaj zopet rohani proti učiteljsko, naj se ga ljudstvo ogiblje, ker on je brezverec, on hoče vzeti ljudstvo vero; a jaz snujem danes katoliško telovadno društvo, ki temelji na krščanskih načelih in se bori za vero. Piše zopet isti članek, namenjen mladini... pazi se mladina, hlini se ti človek, ki pravi sicer da veruje, a se ti hoče s tem le približati, da ti vzame vero... najbolj se pa ogiblji učiteljskega, ker ono je tvoj največji nasprotnik... jaz pa sem ti prijatelj, zato ti svetujem, vpiši se v naše društvo, da se obraniš vseh navalov in si ohraniš vero...

Hinavci, praviš, da so oni — a sedaj pogledajmo tvojo dušo, če je resnično, kar govoriš na ustanovnih shodih izobraževalnih društev in krščanskih telovadnih društev, kar pišeš v mladinskem listu. — Iz tvoje duše naj odseva pravi duh!

Prijatelj, spominjaš se, ko ste korakali s kolegoma in ti, „Slovenec“ katoliški filozof, dne 25. marca 1908. l. po ljubljanskih ulicah proti tvojemu domu. Bili ste vsi zamaknjeni, zakaj govorili ste o najvišjih stvareh: o sveti cerkvi, o Bogu, izveličarju Kristusu, ki je prišel na svet in postavil cerkev, ki bo zmagovala do konca sveta in o človeškem prepričanju. In glej, sam si dijake navajal na ta vprašanja, ko si vedno poudarjal krščansko prepričanje, ki temelji na veri. Vsi niso vedeli, zakaj!

Slednjic se jim je odprlo in ti si jim vse dvome potrdil. Spomni se, ko si dejal: „Povem vam pa lahko, da sem bil jaz sam ravno istega prepričanja nekdanj, kakor ste vi sedaj...“ In dalje: „Saj tudi Kristus ni bil nič drugega nego človek — učitelj, ki je učil ljudi bratstva, ljubezni in usmiljenja. Bil je pravi idealni socialni demokrat!“ In pripovedoval si dalje: „... A tudi to, da je postala naša cerkev spričo vseh bojev, inkvizicije itd. tako barbarska, mora obsojati vsak misleč človek.“ — Tako si govoril ti, ki si imel služiti najvišjemu! „In zrušilo se mu je poslopje dogem in verskih bajk!“ Zušil si mu ga ti, katoliški filozof, pridigar o brezvercih, pridigar o svojem ka-

Dalje v prilogi.